

---

УДК 655 [001:061.12]  
(477)

**Ю.В. ДІДЕНКО**, кандидат геологічних наук,  
учений секретар Науково-видавничої ради НАН України,  
e-mail: Didenko.Y@nas.gov.ua  
ORCID: 0000-0002-1198-6157  
**А.І. РАДЧЕНКО**, кандидат геологічних наук,  
заступник директора з питань наукової  
та видавничої діяльності Видавничого дому  
«Академперіодика» НАН України,  
e-mail: Radchenko@nas.gov.ua  
ORCID: 0000-0002-0276-6398

---

## НАУКОВО-ВИДАВНИЧА ДІЯЛЬНІСТЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ

---

*Висвітлено основні напрями науково-видавничої діяльності Національної академії наук України від її заснування до сьогодні. Коротко окреслено історію науково-видавничої справи і Редакційно-видавничої ради (нині Науково-видавнича рада НАН України). Наведено засадничі принципи, завдання та форми роботи Науково-видавничої ради НАН України на сучасному етапі — після здобуття Україною незалежності. Матеріал присвячено 100-річному ювілею вітчизняної Академії наук.*

**Ключові слова:**

*науково-видавнича діяльність, видавнича справа, наукове книговидавництво, Національна академія наук України.*

---

**Вступ.** Науково-видавнича діяльність Академії почалась одночасно зі створенням Всеукраїнської академії наук (ВУАН), адже оприлюднення результатів досліджень є одним із основних аспектів діяльності науковців, спрямованою на розвиток науки та суспільний поступ. Це не тільки декларує Статут Національної академії наук України, про це свідчить також положення про Науково-видавничу раду НАН України у всіх його редакціях різних періодів.

**Метою** статті є стисле викладення історії та характеристика сучасного стану видавничої справи в Академії.

**Актуальність** розвідки зумовлена не лише тим, що визначний ювілей Академії спонукає до ретроспективної рефлексії та підбиття підсумків, а й посиленою останнім

© ДІДЕНКО Ю.В.,  
РАДЧЕНКО А.І.,  
2018

часом увагою очільників держави, науки й освіти до належного оприлюднення результатів наукової діяльності. Необхідність осучаснення видавничої справи обумовлена нині світовими тенденціями до уніфікації складових наукової комунікації та новаціями у вітчизняному законодавстві. Маємо на увазі закони України «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про вищу освіту», «Про реформування державних і комунальних друкованих засобів масової інформації», а також накази Міністерства освіти і науки України стосовно вимог до наукових періодичних фахових видань, здобувачів наукових ступенів і звань тощо. А яке ж може бути осучаснення без критичного аналізування набутого досвіду? Тож ця стаття є одним із кроків на шляху такого аналізування.

Для досягнення окресленої мети ми опрацювали багато документів, у тому числі архівних (звітів академічних видавництв, видавничих планів, звітів Академії, постанов і розпоряджень Президії НАН України з питань унормування видавничої справи), а також статистичних зведень і виконаних раніше різнобічних узагальнень. Не маючи змоги надати у журнальній статті вичерпний перелік джерел, наводимо у списку літератури лише основні [1–22].

**Історичний екскурс.** Все розпочалось із передачі до відання ВУАН друкарні Києво-Печерської лаври. Саме на цьому історично значущому й дбайливо збережуваному устаткуванні друкували праці наукових Відділів ВУАН, затвержені до друку першою Редакційно-видавничою радою Академії під орудою академіка Агатангела Кримського. Після цього видатного вченого Редакційно-видавничу раду (нині Науково-видавнича рада (НВР) НАН України) очолювала плеяда яскравих науковців: академіки Олександр Володимирович Палладін (1935—1939, 1948—1957), Борис Сидорович Чернишов (1939—1945), Георгій В'ячеславович Курдюмов (1945—1948), Максим Федотович Гулий (1957—1962), Віктор Михайлович Глушков (1962—1964), Віктор Степанович Гутиря (1964—1978), Костянтин Меркурійович Ситник (1978—1981), Іван Іларіонович Лукінов (1981—1983), Ігор Костянтинович Походня (1983—1988), Віктор Васильович Скопенко (1988—1989), Віктор Григорович Бар'яхтар (1989—1993), Володимир Володимирович Немошкаленко (1993—2002), Ярослав Степанович Яцків (з 2002). Завдяки їхній неупинній подвижницькій праці видавнича діяльність в Академії не припинялась жодного року, про що свідчать статистичні показники академічних звітів і протоколи засідань Ради щодо затвердження видавничих планів.

Так, від 1918 до 1929 р. випущено загалом близько 500 назв видань, майже 300 з яких надруковано у згаданих вище друкарні. У роки Другої світової війни в евакуації було видано понад півсотні книг, присвячених передовсім актуальним проблемам збереження народного господарства. А вже наприкінці 1950-х років Академія виходить на рівень видання близько 200 назв наукових монографій у рік. Тобто у роки громадянської війни, Голодомору, Другої світової війни й у роки сталінських репресій, спрямованих на вини-

щення національного руху, української культури і свідомої інтелігенції, виходили друком наукові праці українською та іноземними мовами. Іноді ці видання потрапляли до переліку заборонених на теренах Радянського Союзу й їх знищували, іноді ставали, багаторазово перевиданими і перекладеними, наріжними каменями значущих для всього світу наукових досягнень. Пізніше, під час відлиги, доби застою і стагнації СРСР, в умовах жорсткого контролю і партійної централізації, щорічні видавничі плани Академії наук України затверджували у Москві. Але й це не перешкодило розвиткові вітчизняної видавничої справи. Саме в ці роки здобуло світове визнання академічне видавництво «Наукова думка», яке постало з Лаврської друкарні за ініціативи керівництва Академії та Редакційно-видавничої ради. Тоді «Наукова думка» як провідний видавець наукової літератури у світі здобувала нагороди на міжнародних виставках, отримувала централізоване фінансування на випуск наукової літератури в усіх галузях науки, здійснювала випуск понад 80 % усієї видавничої продукції Академії наук України — монографій, збірників наукових праць, журналів. І лише близько 10—15 % видань випускали установи Академії наук, які мали дозвіл на функціонування власних відомчих поліграфічних дільниць. Розповсюдженням академічної друкованої продукції з початку 1940-х років займалися книжкові магазини Академії та видавництво «Наукова думка». Так тривало до здобуття Україною незалежності.

**Видавнича справа у незалежній Україні.** Від 1992 року почався новий етап становлення нашої держави, отже нові завдання постали й перед Академією. Нова держава потребувала актуалізації власних наукових здобутків, сучасної мови, оновленої наукової термінології — чистого голосу, який мав упевнено долучитись до наукової дискусії світового рівня.

У надзвичайно важких умовах реформатування засад господарювання й усієї економіки країни, формування нового громадянського суспільства, Академія та НВР докладали неабияких зусиль для збереження, осучаснення й розвитку видавничої справи.

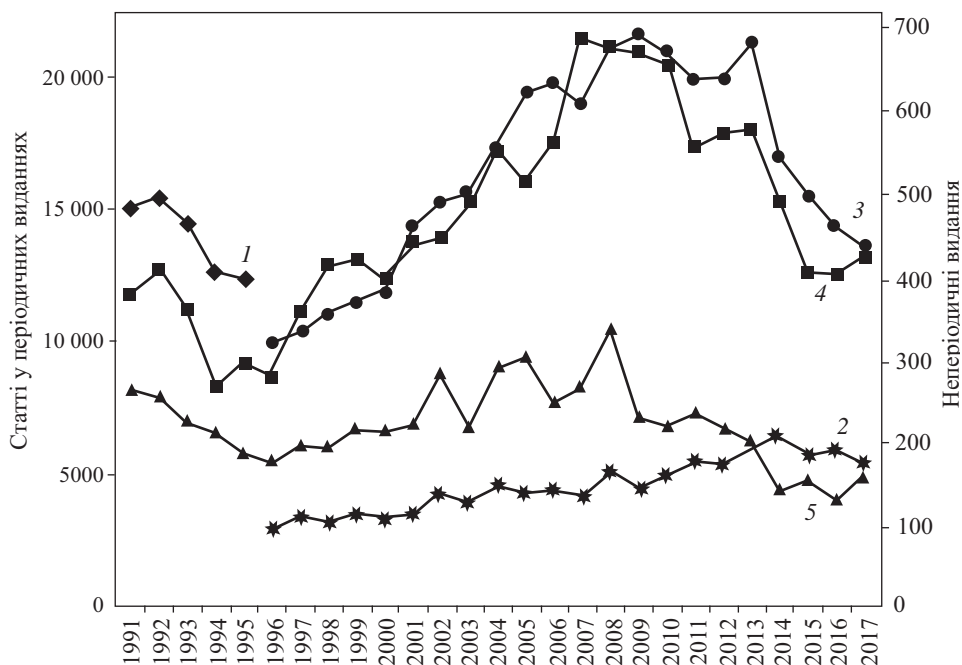
Очолювана тоді академіком В.В. Немошкаленком НВР ініціювала створення Центру автоматизації видавничих процесів, силами якого було розпочато оброблення текстів на базі видавничих комп'ютерних систем, а також Спеціалізованої друкарні наукових журналів при Президії Академії. Водночас усім науковим установам Академії було надано дозвіл на видання монографій, збірників і матеріалів конференцій поза видавництвом без будь-яких обмежень. Було забезпечено включення видання наукової літератури до державного замовлення, а загальноакадемічні журнали «Вісник НАН України» та «Доповіді НАН України» передано до виготовлення у Спеціалізованій друкарні. Запроваджено й контроль за регулярним виходом усіх наукових періодичних видань — журналів і збірників. Попри негаразди науковці України отримали шанс започатковувати за актуальними науковими напрямками нові видання.

Отже, у першій половині 1990-х рр. відбувався процес переходу видавничої діяльності на нові засади і нові технології: випуск наукових журналів було передано від «Наукової думки» у профільні наукові установи, запроваджено комп'ютерні технології, опановано сучасні способи виготовлення макетів видань та інші, дешевші, види друку. Водночас доводилось вишукувати можливості для розповсюдження наукової видавничої продукції, адже з розпадом СРСР була фактично зруйнована й система поширення наукових видань. Цілеспрямовані зусилля призвели до загального зростання статистичних показників випуску книжкових і періодичних видань. Так, 1992 року побачили світ 661 книжкове та 81 періодичне видання, а 2002 року — 727 та 102 відповідно.

Від 2002 року справу академіка НАН України В.В. Немошкаленка продовжує академік НАН України Я.С. Яцків. Спеціалізовану друкарню реорганізовано у Видавничий дім «Академперіодика» НАН України, який є базовою організацією НВР, створено групу науково-методичного забезпечення видавничої діяльності НАН України, якою підготовлено різноманітні затверджені Президією НАН України документи, що регламентують певні аспекти науково-видавничої діяльності в наукових установах і Академії в цілому. Серед них положення про випуск видавничої продукції в НАН України, про академічну книжкову серію та періодичне видання, про забезпечення примірниками видань основних бібліотек, наукових і навчальних установ, функціонування окремих видавничих проектів тощо.

Долучається НВР і до роботи над нормативними документами державного значення: проектами Законів України, зокрема Закону «Про наукову та науково-технічну діяльність», проектами постанов Кабінету Міністрів України стосовно сприяння розвитку книговидавничої справи в Україні, державних цільових програм популяризації вітчизняної книговидавничої продукції та читання, формування плану заходів зі створення сприятливих умов для розвитку вітчизняного книговидання та книгорозповсюдження, а також підтримки української книговидавничої справи та читання, порядків Міністерства освіти і науки України щодо застосування показників видавничої діяльності й публікаційної активності під час атестації наукових і педагогічних кадрів тощо.

Традиційним напрямом роботи НВР є збирання й опрацювання статистичної інформації щодо щорічної видавничої продукції Академії. Так, від часів незалежнення України видано понад 12 тисяч назв наукових монографій, понад 12 тисяч назв збірників наукових праць, науково-популярної та навчальної літератури, близько 1200 назв наукових монографій за кордоном, більше як півмільйона наукових статей загалом, у тому числі близько 100 тисяч у закордонних виданнях (рисунок). Щорічні тиражі академічної видавничої продукції становлять майже 60 тисяч примірників. Максимальні значення цих показників спостережено у 2006—2008 рр., що пов'язано не тільки з відносною стабілізацією економічної й політич-



Видавнича продукція НАН України, 1991—2017 рр., кількість назв. *Статті у періодичних виданнях*: 1 — загалом, 1991—1995 рр., 2 — закордонних, 3 — вітчизняних; *неперіодичні видання*: 4 — монографії, 5 — збірники наукових праць.

ної ситуації в країні, а й зі святкуванням 90-річчя Академії: природно, що такий визначний ювілей вимагав підбиття підсумків і оприлюднення результатів основних наукових досягнень та історичних розвідок.

Опікується НВР і виданням суспільно значущих інформаційних джерел. Із залученням працівників багатьох не тільки академічних установ держави за координаційної ролі НАН України побачили світ «Юридична енциклопедія (2004), «Національний атлас України» (2007), «Історія української культури» (2013), «Енциклопедія історії України» (2013), «Шевченківська енциклопедія» (2015), «Енциклопедія міжнародного права» (завершення заплановано на 2019 р.), виконуються проекти «Франківська енциклопедія», «Історія української літератури», «Словник української мови» і «Енциклопедія сучасної України», а також друкуються багато творів репресованих вітчизняних літераторів та науковців, зокрема у серіях «Бібліотека школяра» і «Бібліотека української літератури», які видає «Наукова думка».

За ініціативою НВР НАН України та двох академічних видавництв відкрито постійно діючі видавничі проекти: «Наукова книга» (діє від 2001 року), «Наукові переклади», «Наука для всіх» і «Програма підтримки журналів НАН України» (2004), «Наукова книга. Молоді вчені» і «Українська наукова книга іноземною мовою» (2009). Нині за проектом «Наукова книга» українською та російською мовою видано 497 назв наукових монографій

сукупним тиражем близько 150 тисяч примірників. Молоді вчені у межах виокремленого для них проекту змогли оприлюднити результати понад 60 одноосібних і колективних досліджень. У межах проекту «Українська наукова книга іноземною мовою» видано 33 наукові монографії англійською мовою, проект «Наука для всіх» нині нараховує 20 видань із різних галузей науки. За Програмою підтримки журналів НАН України від початку її функціонування щороку виходило понад 40 назв періодичних видань Академії, на сьогодні сукупна кількість випусків перевищила три тисячі, а сукупний тираж — 700 тисяч примірників.

Названі проекти розподілено між академічними видавництвами, робота яких є взаємодоповнюваною в цьому аспекті, як і в сфері науково-методичної роботи. Так, «Наукова думка» працює над розвитком вітчизняної наукової термінології, щороку організовуючи конференцію «Українська наукова термінологія» та готуючи до видання фундаментальні словники, наприклад: синонімів української мови, іншомовних слів, власних імен, сталих словосполучень, орфографічний та ін. Уперше в історії України у 1994—1998 рр. видано «Російсько-український словник наукової термінології» у трьох книгах: фізико-технологічна і математична, хіміко-біологічна та соціогуманітарна термінологія.

ВД «Академперіодика» виконує значну роботу з упровадження сучасних інформаційно-комунікаційних технологій і світових стандартів у вітчизняну видавничу діяльність. Цим цілям слугує організована за підтримки НВР щорічна наукова конференція «Наукова періодика: традиції та інновації», методичні рекомендації щодо увідповіднення вітчизняних періодичних видань світовим стандартам і вимогам, затверджена Концепція формування сегменту видавничої продукції НАН України в електронному середовищі. Основні методичні матеріали та представлені під час названих конференцій практичні напрацювання постійно оприлюднюються на сторінках започаткованої за ініціативи НВР НАН України загальноакадемічної книжкової серії «Наука України у світовому інформаційному просторі» [23].

Однак ці два академічні видавництва нині щороку випускають разом близько 15 % видавничої продукції Академії. Решту випускають наукові установи власними силами або із залученням сторонніх видавництв. Постійно зростає частка книжкових видань, випущених спеціалізованими науковими видавництвами за кордоном, перевищуючи нині 20 %.

Важливою складовою науково-видавничої справи НАН України, якій останнім часом приділяється усе більше уваги як на рівні держави, так і на рівні конкретних установ, є підготовка і випуск наукових періодичних видань — журналів, збірників наукових праць, часописів, альманахів тощо, а також оприлюднення статей у науковій періодиці інших установ і держав. Нині Національна академія наук України та її установи є співзасновниками 341 періодичного видання та здійснюють їх випуск. Це складає 13 % від за-

гальної кількості наукової періодики України. Власне НАН України як юридична особа є співзасновником 90 журналів та 36 збірників наукових праць, решту 215 журналів і збірників випускають установи НАН України, забезпечуючи роботу редакційних колегій, рецензентів, редакцій. Видання мають різне тематичне спрямування, що відповідає основним напрямам роботи Академії, різні наклади (від півсотні примірників до півтисячі), різну періодичність (від щорічних до щомісячних), різний обсяг і мови видання.

Значних зусиль журнали докладають нині для розвитку власних електронних ресурсів із застосуванням сучасних технологій, а також для входу до світових реферативних і наукометричних баз. Так, до БД Scopus включено нині 36 журналів Національної академії наук України, а до Web of Science Core Collection, з урахуванням започаткованого 2015 року індексу ESCI, — 28 видань. Варто вказати, що 21 видання присутні в обох названих базах.

Десять академічних наукових журналів виходять в Україні англійською мовою — наукові установи самі здійснюють переклад наукових текстів та випуск англійських версій власних видань. Водночас 22 журнали перекладають і видають за кордоном англійською мовою всесвітньо відомі видавці наукової літератури: Elsevier, Springer, Begell House та ін.

НВР НАН України здійснює науково-методичний супровід видавничої діяльності та моніторинг представлення наукової продукції Академії. Для забезпечення оперативності цієї роботи рішенням Президії НАН України було створено групу науково-методичного забезпечення видавничої діяльності НАН України. Усі результати роботи НВР представлено на її веб-ресурсі, основну частину якого складають постійно оновлювані каталоги книжкових і періодичних видань [24; 25]. У каталозі книжкових видань представлено всі книги, видані всіма установами НАН України починаючи від 2004 року.

Зафіксоване протягом останніх кількох років скорочення обсягів наукової видавничої продукції НАН України (за кількістю назв, тиражами, обсягами) пов'язане з подіями на східних територіях держави, окупацією Автономної Республіки Крим, загальними проблемами економіки країни. Однак значний вплив на динаміку статистичних показників видавничої діяльності мають загальносвітові тенденції, пов'язані з переходом на нові технології у видавничій справі: поступова відмова від виготовлення тиражів, переведення багатьох видань у електронний простір та надання до них різнорівневого доступу, уніфікування видавничої продукції, зростання кількості авторів творів, поширення комплексних досліджень і праць, широке застосування англійської мови тощо. Виклики сьогодення спонукають до оптимізації системи наукового книговидання і мережі наукових періодичних видань, запровадження світового досвіду видавничої справи та потребують нових актуальних рішень із метою ефективного розвитку видавничої діяльності та публікаційної активності Академії.

**Висновки.** Навіть побіжно окреслений розвиток видавничої справи Академії засвідчує важливість видавничої діяльності як основного засобу наукової комунікації незалежно від конкретних форм її втілення. За майже триста років світова наукова спільнота здолала шлях від особистого листування між енциклопедистами до загального «листування» у відкритому доступі між фахівцями вузького профілю, а латину поступово замінила англійська мова.

Набутий Академією досвід свідчить, що фактично за будь-яких економічних, соціальних, політичних умов і викликів видавнича справа має власну нішу, повсякчас є пропозиція і попит не тільки на оприлюднення результатів у сучасній формі, а й на користування видавничою продукцією. Щоправда, останнім часом однією зі світових тенденцій є намагання делегувати видавничій продукції невластиві їй «повноваження» — зробити її основним критерієм оцінювання результативності наукової праці.

Україна дещо відстає на цьому шляху від інших країн, навіть від найближчих європейських сусідів. Отже, маємо змогу вивчити їхній досвід та скористатись позитивними напрацюваннями, уникнувши хибних і поспішних рішень. Серед позитивних аспектів, на які варто було б звернути особливу увагу, — умовне розділення видавничої справи у науці на видавничу діяльність та публікаційну діяльність. Видавнича діяльність є власне організацією та підтримкою видань на сучасному технічному і технологічному рівні, забезпеченням майданчиків для оприлюднення результатів у формі, доступній якомога більшій кількості зацікавлених користувачів. Тому ця діяльність має бути сферою відповідальності професіональних видавців. Публікаційна діяльність — це діяльність наукових колективів, наукових установ, закладів вищої освіти, науковців і освітян, спрямована на ефективне викладення і представлення власних результатів. Для її розвитку необхідним є упровадження різноманітних засобів стимулювання науковців і наукових колективів до продукування якомога якісніших досліджень і публікацій. Наче у молекулі ДНК, ці два напрями мають підтримувати один одного: гарні статті підвищуватимуть цікавість спільноти до ресурсу, де вони вміщені, відомий актуальний ресурс буде бажаним місцем оприлюднення результатів наукових досліджень.

Поєднання традицій та інновацій у процесі розвитку видавничої справи Академії є запорукою органічного поступу відповідного сегмента світового інформаційного простору та цілеспрямованого провадження інформаційної політики держави.

#### СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Історія Національної академії наук України. 1924—1928 / Редкол.: О.С. Онищенко (відп. ред.) [та ін.]. Київ, 1998; Історія Національної академії наук України. 1929—1933 / Редкол.: П.С. Сохань (відп. ред.) [та ін.]. Київ, 1998; Історія Національної ака-



- демії наук України. 1934—1937 / Редкол.: О.С. Онищенко (відп. ред.) [та ін.]. Київ, 2003; Історія Національної академії наук України. 1938—1941 / Редкол.: О.С. Онищенко (відп. ред.) [та ін.]. Київ, 2003; Історія Національної академії наук України. 1941—1945 / Редкол.: О.С. Онищенко (відп. ред.) [та ін.]. Київ, 2007; Історія Національної академії наук України. 1946—1950 / Редкол.: О.С. Онищенко (відп. ред.) [та ін.]. Київ, 2008; Історія Національної академії наук України. 1951—1955 / Редкол.: О.С. Онищенко (відп. ред.) [та ін.]. Київ, 2012; Історія Національної академії наук України. 1956—1960 / Редкол.: О.С. Онищенко (відп. ред.) [та ін.]. Київ, 2016.
2. Вакаренко Е.Г. Современный этап издательской деятельности Национальной академии наук Украины (1996—2005 гг.). *Библиотеки национальных академий наук: проблемы функционирования, тенденции развития*. 2006. Вып. 4. С. 269—278.
  3. Яцків Я.С., Вакаренко Е.Г. Издательская деятельность Национальной академии наук Украины: современный период. *Научная книга на постсоветском пространстве*. М.: Наука, 2007. С. 252—254.
  4. Національна академія наук України. 1918—2018: до 90-річчя від дня заснування. Київ: КММ, 2008. 670 с.
  5. Бельдій А. За кулісами освітянської справи (рец. на книгу Бланка Єржабкова «Шкільна справа та шкільна політика в рейхскомісаріаті «Україна» (1941—1944) у світлі німецьких документів»: Пер. з нім. Київ: Наук. думка, 2008). *Вісник НАН України*. 2008. № 10. С. 57—58.
  6. Радченко А.І., Вакаренко О.Г. Академічні книжкові серії. *Вісник НАН України*. 2008. № 10. С. 50—54.
  7. Шпак А.П., Руденко Л.Г. Новые исследования природы и общества Украины и их воплощение в Национальном атласе Украины. *Наука та інновації*. 2008. № 3. С. 80—87.
  8. Яцків Я.С., Радченко А.І. Научно-издательский совет Национальной академии наук Украины: к 75-летию со дня основания. *Книжная культура: опыт прошлого и проблемы современности*. М.: Наука, 2008. С. 410—413.
  9. Алексеенко И.Р. Деятельность «Научовой думки»: необходимый консерватизм и закономерные изменения. *Научная книга*. 2009. № 1—2 (32). С. 13—15.
  10. Пульс наукової періодики (Про стан виходу журналів Національної академії наук України). *Вісник НАН України*. 2009. № 11. С. 41—44.
  11. Радченко А.І. «Наукова книга. Молоді вчені»: новий книжковий проект НАН України. *Світогляд*. 2010. № 6. С. 3.
  12. Радченко А.І. Наукова періодика: тенденції та проблеми випуску і розповсюдження. *Вісник НАН України*. 2010. № 2. С. 45—49.
  13. Яцків Я.С. Об актуальных вопросах академического книгоиздания и книгораспространения в Украине. *Научное книгоиздание и книжная культура на пространстве СНГ*. М.: Наука, 2010. С. 93—94.
  14. Вибрані наукові праці академіка В.І. Вернадського: у 10 т. Т. 1: Володимир Іванович Вернадський. Кн. 1: Науково-організаційна діяльність (1918—1921). Київ, 2011. 583 с.
  15. Радченко А.І. Аналіз проекту «Наукова книга» НАН України. *Вісник Книжкової палати*. 2011. № 5. С. 12—13.
  16. Яцків Я.С., Радченко А.І. Про ефективність видання наукових журналів в Україні. *Вісник НАН України*. 2012. № 6. С. 62—67.
  17. Вакаренко О.Г., Радченко А.І. Науково-видавнича діяльність Національної академії наук України: 2002—2011 рр. Київ: Академперіодика, 2013. 143 с.
  18. Радченко А.І., Діденко Ю.В. Зарубіжна видавнича наукова продукція Національної академії наук України (1995—2012 рр.). *Вісник НАН України*. 2013. № 7. С. 5—82.
  19. Вакаренко О.Г. Академічні періодичні видання: сучасний формат. *Вісник НАН України*. 2015. № 4. С. 114—118.

20. Періодичні та книжкові видання Видавничого дому «Академперіодика» НАН України. 1996—2015 / Авт. вст. ст. та відп. ред. О.Г. Вакаренко, уклад.-упор.: А.І. Радченко та ін. Київ: Академперіодика, 2016. 180 с.
21. Диденко Ю.В., Радченко А.І. Публікаційна активність як спосіб наукової комунікації та гонитви за рейтингами. *Вісник НАН України*. 2017. № 9. С. 83—99. doi: <https://doi.org/10.15407/visn2017.09.082>
22. Диденко Ю.В., Радченко А.І. Мова видання: світові тенденції та національні особливості. *Вісник НАН України*. 2018. № 4. С. 86—91. doi: <https://doi.org/10.15407/visn-2018.04.086>
23. Наука України у світовому інформаційному просторі. ВД «Академперіодика» НАН України: офіційний ресурс. URL: [http://akademperiodyka.org.ua/uk/books/science\\_ukraine\\_gis%23](http://akademperiodyka.org.ua/uk/books/science_ukraine_gis%23)
24. Каталог книжкових видань. Наукові публікації і видавнича діяльність НАН України: офіційний ресурс. URL: <http://www.nas.gov.ua/publications/books/catalog/Pages/default.aspx>
25. Періодичні видання. Наукові публікації і видавнича діяльність НАН України: офіційний ресурс. URL: <http://www.nas.gov.ua/publications/periodics/UA/Pages/default.aspx>

Одержано 15.08.2018

## REFERENCES

1. Istoriya Nacional'noyi akademiyi nauk Ukrayiny. 1924—1928 / Redkol.: O.S. Onyshchenko (vidp. red.) [ta in.]. Kyiv, 1998; Istoriya Nacional'noyi akademiyi nauk Ukrayiny. 1929—1933 / Redkol.: P.S. Soxan (vidp. red.) [ta in.]. Kyiv, 1998; Istoriya Nacional'noyi akademiyi nauk Ukrayiny. 1934—1937 / Redkol.: O.S. Onyshchenko (vidp. red.) [ta in.]. Kyiv, 2003; Istoriya Nacional'noyi akademiyi nauk Ukrayiny. 1938—1941 / Redkol.: O.S. Onyshchenko (vidp. red.) [ta in.]. Kyiv, 2003; Istoriya Nacional'noyi akademiyi nauk Ukrayiny. 1941—1945 / Redkol.: O.S. Onyshhenko (vidp. red.) [ta in.]. Kyiv, 2007; Istoriya Nacional'noyi akademiyi nauk Ukrayiny. 1946—1950 / Redkol.: O.S. Onyshhenko (vidp. red.) [ta in.]. Kyiv, 2008; Istoriya Nacional'noyi akademiyi nauk Ukrayiny. 1951—1955 / Redkol.: O.S. Onyshhenko (vidp. red.) [ta in.]. Kyiv, 2012; Istoriya Nacional'noyi akademiyi nauk Ukrayiny. 1956—1960 / Redkol.: O.S. Onyshhenko (vidp. red.) [ta in.]. Kyiv, 2016. [in Ukrainian].
2. Vakarenko E.G. Sovremennyy etap izdatel'skoy deyatel'nosti Natsional'noy akademii nauk Ukrainy (1996—2005 gg.). *Biblioteki natsional'nykh akademiy nauk: problemy funktsionirovaniya, tendentsii razvitiya*. 2006. Vyp. 4. S. 269—278 [in Russian].
3. Yatskiv Ya.S., Vakarenko E.G. Izdatel'skaya deyatel'nost' Natsional'noy akademii nauk Ukrainy: sovremennyy period. *Nauchnaya kniga na postsovetskom prostranstve*. Moscow: Nauka, 2007. S. 252—254 [in Russian].
4. Natsional'na akademiya nauk Ukrayiny. 1918—2018: do 90-richchya vid dnya zasnuvannya. Kyiv: KMM, 2008. 670 s. [in Ukrainian].
5. Bel'diy A. Za kulisamy osvityans'koyi spravy (rets. na knyhu Blanka Yerzhabkova «Shkil'na sprava ta shkil'na polityka v reykhskomisariati «Ukrayina» (1941—1944) u svitli nimets'kykh dokumentiv»: Per. z nim. Kyiv: Nauk. dumka, 2008). *Visn. Nac. Akad. Nauk Ukr.* 2008. No. 10. S. 57—58 [in Ukrainian].
6. Radchenko A.I., Vakarenko O.H. Akademichni knyzhkovi seriyi. *Visn. Nac. Akad. Nauk Ukr.* 2008. No. 10. S. 50—54 [in Ukrainian].
7. Shpak A.P., Rudenko L.G. Novyye issledovaniya prirody i obshchestva Ukrainy i ikh voploshcheniye v Natsional'nom atlase Ukrainy. *Nauka ta innovatsii*. 2008. No. 3. S. 80—87 [in Russian].
8. Yatskiv Ya.S., Radchenko A.I. Nauchno-izdatel'skiy sovet Natsional'noy akademii nauk Ukrainy: k 75-letiyu so dnya osnovaniya. *Knizhnaya kul'tura: opyt proshlogo i problemy sovremennosti*. M.: Nauka, 2008. S. 410—413 [in Russian].

9. Alekseyenko I.R. Deyatel'nost' «Naukovoy dumki»: neobkhodimyy konservativizm i zakonomernyye izmeneniya. *Nauchnaya kniga*. 2009. No. 1—2 (32). S. 13—15 [in Russian].
10. Pul's naukovoï periodyky (Pro stan vykhodu zhurnaliv Natsional'noyi akademiyi nauk Ukrayiny). *Visn. Nac. Akad. Nauk Ukr.* 2009. No. 11. S. 41—44 [in Ukrainian].
11. Radchenko A.I. «Naukova knyha. Molodi vcheni»: novyy knyzhkovyy proekt NAN Ukrayiny. *Svitohlyad*. 2010. No. 6. S. 3 [in Ukrainian].
12. Radchenko A.I. Naukova periodyka: tendentsiyi ta problemy vypusku i rozpovsyudzhennya. *Visn. Nac. Akad. Nauk Ukr.* 2010. No. 2. S. 45—49 [in Ukrainian].
13. Yatskyv Ya.S. Ob aktual'nykh voprosakh akademicheskoho knyhozhdannya y knyhorasprostraneniya v Ukraine. *Nauchnoe knyhozhdanye y knyzhnaya kul'tura na prostranstve SNH*. Moskva: Nauka, 2010. S. 93—94 [in Russian].
14. Vybrani naukovy pratsi akademika V.I. Vernads'koho: u 10 t. T. 1: Volodymyr Ivanovych Vernads'kyi. Kn. 1: Naukovo-orhanizatsiyna diyal'nist' (1918—1921). Kyiv, 2011. 583 s. [in Ukrainian].
15. Radchenko A.I. Analiz proektu «Naukova knyha» NAN Ukrayiny. *Visnyk Knyzhkovoyi palaty*. 2011. No. 5. S. 12—13 [in Ukrainian].
16. Yatskyv Ya.S., Radchenko A.I. Pro efektyvnist' vydannya naukovykh zhurnaliv v Ukrayini. *Visn. Nac. Akad. Nauk Ukr.* 2012. No. 6. S. 62—67 [in Ukrainian].
17. Vakarenko O.H., Radchenko A.I. Naukovo-vydavnycha diyal'nist' Natsional'noyi akademiyi nauk Ukrayiny: 2002—2011 rr. Kyiv: Akademperiodyka, 2013. 143 s. [in Ukrainian].
18. Radchenko A.I., Didenko Yu.V. Zarubizhna vydavnycha naukova produktsiya Natsional'noyi akademiyi nauk Ukrayiny (1995—2012 rr.). *Visn. Nac. Akad. Nauk Ukr.* 2013. No. 7. S. 5—82 [in Ukrainian].
19. Vakarenko O.H. Akademichni periodychni vydannya: suchasnyy format. *Visn. Nac. Akad. Nauk Ukr.* 2015. No. 4. S. 114—118 [in Ukrainian].
20. Periodychni ta knyzhkovy vydannya Vydavnychoho domu «Akademperiodyka» NAN Ukrayiny. 1996—2015 / Avt. vst. st. ta vidp. red. O.H. Vakarenko, uklad.-upor.: A.I. Radchenko ta in. Kyiv: Akademperiodyka, 2016. 180 s. [in Ukrainian].
21. Didenko Yu.V., Radchenko A.I. Publication activity as a way of scientific communication and ratings race. *Visn. Nac. Akad. Nauk Ukr.* 2017. No. 9. S. 83—99. doi: <https://doi.org/10.15407/visn2017.09.082> [in Ukrainian].
22. Didenko Yu.V., Radchenko A.I. Language of publishing: global trends and national characteristics. *Visn. Nac. Akad. Nauk Ukr.* 2018. No. 4. S. 86—91. doi: <https://doi.org/10.15407/visn2018.04.086> [in Ukrainian].
23. Nauka Ukrayiny u svitovomu informatsynomu prostori. VD «Akademperiodyka» NAN Ukrayiny: ofitsiyinyy resurs. URL: [http://akademperiodyka.org.ua/uk/books/science\\_ukraine\\_gis%23](http://akademperiodyka.org.ua/uk/books/science_ukraine_gis%23) [in Ukrainian].
24. Katalog knyzhkovykh vydan'. Naukovi publikatsiyi i vydavnycha diyal'nist' NAN Ukrayiny: ofitsiyinyy resurs. URL: <http://www.nas.gov.ua/publications/books/catalog/Pages/default.aspx> [in Ukrainian].
25. Periodychni vydannya. Naukovi publikatsiyi i vydavnycha diyal'nist' NAN Ukrayiny: ofitsiyinyy resurs. URL: <http://www.nas.gov.ua/publications/periodics-UA/Pages/default.aspx> [in Ukrainian].

Received 15.08.2018

Ю.В. Диденко, кандидат геологических наук,  
ученый секретарь Научно-издательского совета НАН Украины,  
e-mail: Didenko.Y@nas.gov.ua  
ORCID: 0000-0002-1198-6157

А.И. Радченко, кандидат геологических наук,  
заместитель директора по вопросам научной и издательской деятельности  
Издательского дома «Академперіодика» НАН Украины,  
e-mail: Radchenko@nas.gov.ua  
ORCID: 0000-0002-0276-6398

## НАУЧНО-ИЗДАТЕЛЬСКАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ НАЦИОНАЛЬНОЙ АКАДЕМИИ НАУК УКРАИНЫ

Отражены основные направления научной и издательской деятельности Национальной академии наук Украины от ее основания до наших дней. Коротко очерчена история научно-издательского дела и Редакционно-издательского совета (в настоящее время время Научно-издательский совет НАН Украины). Более подробно описана работа академического издательства «Наукова думка», получившего мировое признание во второй половине XX века. Наиболее подробные данные касаются нового этапа академической издательской деятельности в Украине начиная с 1992 года — после обретения Украиной независимости. В первой половине 1990-х годов в издательской сфере Академии были внедрены новые принципы и технологии, многие периодические издания переданы из «Науковой думки» в научно-исследовательские институты НАН Украины. Особые усилия были направлены на новые способы распространения печатной продукции, поскольку система распространения разрушилась с распадом СССР. Только целенаправленная работа могла дать возможность сберець выпуск книг и периодических изданий на достойном уровне. В итоге в 2002 году был создан Издательский дом «Академперіодика» НАН Украины, первоочередной задачей которого стало обеспечение своевременного выхода научных журналов Академии, прежде всего — входящих в наукометрические базы и журналов гуманитарного профиля. Охарактеризованы текущие оперативные функции Научно-издательского совета: создание нормативных документов для усовершенствования издательской деятельности научных организаций, сбор и обработка статистических данных о печатной продукции Академии, печать социально значимых материалов (словарей, энциклопедий и т. д.), внедрение передовых мировых информационных и коммуникационных технологий в издательскую сферу Академии. Приведены статистические данные о печатной продукции в НАН Украины в 1991—2017 гг. Изложены основополагающие принципы, задания и формы работы Научно-издательского совета НАН Украины на современном этапе. Материал посвящен 100-летию Академии наук Украины.

**Ключевые слова:** научно-издательская деятельность, издательское дело, научное книгоиздание, Национальная академия наук Украины.

*Yu.V. Didenko*, PhD (Geology), scientific secretary  
of the Scientific Publishing Council of NAS of Ukraine,  
e-mail: Didenko.Y@nas.gov.ua  
ORCID: 0000-0002-1198-6157

*A.I. Radchenko*, PhD (Geology), deputy director on scientific  
and publishing issues of the Publishing House “Akademperiodyka”  
of the NAS of Ukraine,  
e-mail: Radchenko@nas.gov.ua  
ORCID: 0000-0002-0276-6398

#### THE PRINTING AND PUBLISHING ACTIVITIES IN THE NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES OF UKRAINE

Main areas of the scientific and publishing activity of the National Academy of Sciences of Ukraine from the time of its foundation are revealed. A short review of the history of the Scientific Publishing and Editing and Publishing Council (now — the Scientific Publishing Council of the National Academy of Sciences of Ukraine) is given. A more detailed description is about the operation of the Academy’s Publishing House “Naukova Dumka”, which gained global recognition in the second half of 20 century. The most detailed data concerns the new phase of academic printing and publishing in Ukraine, beginning with 1992, after Ukraine gained independence. In the earlier half of 1990s, printing and publishing adopted new principles and technologies, was transferred from “Naukova Dumka” to research institutes of the National Academy of Sciences (NAS) of Ukraine, and new ways for dissemination of printed matter were sought as the old dissemination system had ruined with the collapse of the USSR. The purposeful effort could increase the statistical data on output of books and periodicals. Eventually, in 2002 the Publishing House “Akademperiodyka” of the NAS of Ukraine was established. The current operative functions of the Scientific Publishing Council are highlighted: publishing of normative documents, collection and processing of statistical data on Academy’s printing output, printing of socially significant matter (glossaries, encyclopedias etc.), introduction of advanced information and communication technologies and world standards in the domestic printing and publishing sector etc. Statistical data on printing output in the NAS of Ukraine in 1991—2017 is shown. The article is devoted to the 100th Anniversary of the National Academy of Sciences of Ukraine.

**Keywords:** *scientific and publishing activities, publishing, scientific book-publishing, National Academy of Sciences of Ukraine.*